

"על הפרק"

מפגש מחודש עם התנ"ך

שמואל א' פרקים י"ז-י"ח

באחד הפרקים הידועים ביותר בתנ"ך מתואר נצחון בקרב שהפך לסמל בתרבות האנושית. אלא שהנצחון המהיר של דוד על גולית הינו רק שלב במסעו המפותל של דוד לקראת מלכותו.

"וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק י"ז

1 סיפור דוד וגולית מתואר באופן מפורט (יז,א-יח,ה) וכולל: מצג (א-ג); תיאור של גולית (ד-יא); היכרות עם דמותו של דוד (יב-לז); תיאור הקרב המילולי (לח-מז); תיאור נצחון דוד ותבוסת הפלשתים (מח-נד).

א) שימו לב לפרופורציות בין התיאורים השונים, מהי חשיבותם להבנת משמעותו המרכזית של הסיפור?

ב) עמדו על תמונת הקרב ופריסת הכוחות במרחב. לאיזה סוג קרב מצפה גולית? כיצד מנצל דוד את הנתונים במרחב לטובתו?

ג) השורשים י"ד,ד,על"ה והל"ך חוזרים בפרק פעמים רבות. עקבו אחריהם ובדקו כיצד הם משקפים את המצב הפסיכולוגי של הצדדים בקרב.

ד) שלוש פעמים בפרק גולית מאיים על העם (י; כג; מג-מד) ובכל אחת מהפעמים ישנה תגובה אחרת לדבריו. עיינו בתגובות השונות לדברי גולית ועמדו על ההבדלים ביניהן.

2 "כִּי-לֹא בְּחֶרֶב וּבַחֶיָּת יְהוֹשִׁיעַ ה'" (יז,מז)

א) השוו בין התנהלותם של שאול ודוד בקרב מול הפלישתים מבחינת יוזמה, תכסיסים, ואיזכור שם ה' בפיהם. כיצד הסרת המדים על ידי דוד (לט) מסמלת את הניגוד בין השניים?

ב) במהלך הקרב נושא דוד נאום מלא בטחון בה' (מה-מז). לאזני מי מכוון הנאום? כיצד הוא הופך את זירת הקרב לזירה אמונית?

ג) השוו את תיאור מפלתו של דגון (שמ"א ה,ג-ה) לתיאור מפלת גולית. כיצד תורמות הזיקות הלשוניות בין הסיפורים להבנת הנצחון?

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

perk.matan@gmail.com • טל': 02-5944555

© כל הזכויות שמורות. המרכז ללימודי תנ"ך. מתן ירושלים

פרק י"ח

- 3 "וַיָּבֵא שְׂאוֹל מִלֶּפְנֵי דָוִד כִּי-הָיָה ה' עִמּוֹ וּמַעַם שְׂאוֹל סָר" (יב) שְׂאוֹל מֵאִימָה מִדָּוִד אֵךְ נִסְיוֹנוֹתָיו לְהַכְשִׁילוֹ מוֹבִילִים לְתוֹצְאוֹת הַפּוֹכוֹת. כִּיצַד הַפֶּרֶק מִדְּגִים אֶת הָרַעִיוֹן הַזֶּה?
- 4 אִיבְתּוֹ שֶׁל שְׂאוֹל כִּלְפֵי דָוִד בּוֹלְטָה עַל רַקַּע הָאֵהָבָה שֶׁדָּוִד זֹכֵחַ לָהּ מִצַּד אִישִׁים וּקְבוּצוֹת בַּעַם. עַקְבוֹ אַחֵר הַשּׁוֹרֵשׁ אֶה"ב בַּפֶּרֶק, שִׁימוּ לֵב כִּיצַד קִשְׁרֵי הָאֵהָבָה מִנוֹצְלִים לְרַעָה עַל יְדֵי שְׂאוֹל.
- 5 "וַיִּנְפֹּשׂ יְהוֹנָתָן וְנִקְשְׁרָה בְּנֶפֶשׁ דָּוִד וַיֵּאָהֲבֵהוּ יְהוֹנָתָן כְּנַפְשׁוֹ" (א) תִּיאוֹר אֵהָבְתּוֹ שֶׁל יוֹנָתָן לְדָוִד מוֹפְלָא בַּעֲצוּמוֹת הָרַגְשִׁיּוֹת הַמוֹפִיעוֹת בּוֹ וּמַעִיד עַל דְּמוּתוֹ הַמְרַשִּׁימָה שֶׁל יוֹנָתָן לֹא פָחוּת מֵאֲשֶׁר עַל דְּמוּתוֹ שֶׁל דָּוִד.
- עַמְדוֹ עַל קוּוֵי הַדְּמִיוֹן בֵּין שְׁנֵי הָאִישִׁים הַלְלוֹ (עַל סִמְךָ הַמִּתּוֹאֵר בַּפֶּרֶקִים יֵג-יֵד וּבַפֶּרֶקִנוּ), קוּוִים שִׁיכּוּלִים לְתַת הַסִּבֵּר לְקִשְׁרֵי הָעֵמוּק בִּינֵיהֶם.
- 6 פֶּרֶק יח גָּדוֹשׁ בַּחֲזָרוֹת מִלִּילּוּיֹת שֶׁכֵּל אַחַת מֵהֶן מַעֲצִימָה אֶת הַנֶּאֱמָר בַּקּוּדְמִתָּה. שִׁימוּ לֵב (בֵּין הַשְּׂאֵר) לְמַשְׁמַעוֹתָה שֶׁל הַחֲזָרָה הַמְשׁוֹלֶשֶׁת עַל הָאִמְרָה שֶׁדָּוִד מִשְׁכִּיל (ה; יֵד-טו; ל); לְחֲזָרָה הַמְשׁוֹלֶשֶׁת בִּיחֹס לִירֵאת שְׂאוֹל מִפְּנֵי דָוִד (יב; טו; כֵּט) וּלְחֲזָרָה הַמְרוֹבָה עַל הַפּוֹעֵל הַכ"ה.

"מִפְּנֵי שְׂאוֹל וְשׂוֹם שְׂכָל" < עִוּוֹן

- 7 עַל אֵף שֶׁבַּפֶּרֶק הַקּוּדֵם דָּוִד מִתְמַנֵּה לְהִיּוֹת נוֹשֵׂא כִּלְוֵי שְׂאוֹל (טז, כא-כב), בַּפֶּרֶק הַנוֹכַחִי אֲנוּ שׁוֹמְעִים שֶׁשְׂאוֹל מַעֲוִינִין לְדַעַת "בֵּן מִי זֶה הַנֶּעֱרַר" (יז, נה-נח) עִיּוּנוֹ בַּפְּרָשִׁים הַמוֹבָאִים וְעַמְדוֹ עַל הָאִפְשָׁרוּיֹת הַשּׁוֹנוֹת לְפַתְרוֹן הַבַּעִיָּה.
- ר' יִשְׁעִיָּה מִטְרָאנִי (נה: "בֵּן מִי זֶה הַנֶּעֱרַר"): יֵשׁ לֹמֵר: אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מִנְּגַן לְפָנָיו, לֹא הַכִּירוּ, כִּדְכַתִּיב "וְדָוִד הוֹלֵךְ וּשְׁבַ מַעַל שְׂאוֹל לְרַעוֹת צֶאֱן אָבִיו בֵּית לַחֵם" (יז, טו). גַּם יֵשׁ לֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה שׁוֹרָה עֲלָיו רוּחַ רַעָה, לֹא הִיָּתָה זְכִירָה יִפָּה לוֹ.
- רש"י (נה-נו: "בֵּן מִי זֶה הַנֶּעֱרַר"): אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ (יבְּמוֹת עוֹ עַמ' ב): וְכִי לֹא הִיָּה מַכִּירוּ, וְהִלָּא כְּתִיב "וַיֵּאָהֲבֵהוּ מֵאֵד וַיְהִי לוֹ נוֹשֵׂא כִּלִּים" (טז, כא)? אֵלֵא רֵאֵהוּ מִתְנַהֵג בְּתַכְסִּיּוֹת מַלְכוּת, אֲמָר שְׂאוֹל: אִם מִמְשַׁפַּחַת פֶּרֶץ בֵּא, מֶלֶךְ יִהְיֶה שֶׁהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ וְאִין מִמַּחֲיִן בִּידּוֹ, וְאִם מִמְשַׁפַּחַת זֶרַח בֵּא חֲשׁוֹב יִהְיֶה..."

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < הרחבה

האירועים הדרמטיים המתוארים בפרקנו התרחשו בעמק האלה. העמק הפורה ורחב הידיים היווה איזור מעבר חשוב בין תחום התיישבותו של עם ישראל באיזור ההר לבין תחום מושבם של הפלישתים והכנענים בשפלה ובמישור החוף. מאבק השליטה על העמק והדרכים המובילות אליו היה בלתי נמנע. בטיול אביבי לעמק האלה נוכל לבקר בקו התפר שבין יהודה לפלשת. אם נעלה לתל עזקה נראה את מקום הקרב פרוס לפנינו. לאורך הדרך העולה לתל ניצבות אבני שילוט שעל כל אחת מהן מופיע פסוק הקשור לקרב. סיפור הקרב עצמו חקוק על גבי הספסלים בראש התל. אם נרצה לבקר אצל השכנים הפלישתים נעלה לתל צפית אותו חופר בשנים האחרונות הארכיאולוג פרופ' אהרון מאיר. התל זוהה כגת פלישתים, עירם של גולית והמלך אכיש. בחפירות בתל התגלו אוסטרקון (שבר חרס ששימש לכתיבה) ושברי קערה ועליהם חריטה של שם הדומה לשם גולית. מציאת האוסטרקון עם האותיות מעידה ששמות כאלה היו נפוצים במקום הזה בפרק הזמן המיוחס למלחמת דוד וגולית.

לטיול המלא חפשו: דוד וגולית בעמק האלה - גליה דורון.
לתיאור הממצאים בגת פלישתים חפשו: חשיפתה של גת פלישתים המקראית וגם - "אל תגידו בגת- תחפרו אותה!"

כתובת ובה שם דמוי גולית • באדיבות משלחת החפירות לתל צפית, אוניברסיטת בר אילן